

O družbenem pomenu planinstva*

✍ Hannes Strohmeyer

Postindustrijska družba kot družba doživetij

Preobrazba agrarne družbe v industrijsko je planincem prinesla višji standard, prosti čas in porabništvo. Splošno uveljavljenega družbenega tipa sicer ne smemo razumeti kot vrhunec ali celo skrajno točko zgodovine, vendar sta interpretacija in razvrščanje posameznih simptomov družbeno-kulturne preobrazbe neenotna. Še najustreznejša je besedica »post«, živimo torej v postmoderni ali postindustrijski družbi. Kaj to pomeni? Po eni razlagi je taka družba informacijska zaradi nove informacijsko-komunikacijske tehnologije, po drugi razlagi pa rizična – namesto bolezni in revščine nam danes grozijo kemično-atomske nevarnosti. Pri planinstvu je smiselno izhajati iz tretjega vidika postindustrijske družbe. Nemški kulturni sociolog Gerhard Schulze je za izhodišče za svojo razlago izbral doživetje in družbo opredelil kot družbo doživetij. Pojem »doživetje« opisuje doživljanje, polno vtisov. V družbi, v kateri ne gre več le za zagotavljanje golega preživetja in kjer se vidimo v poplavi možnosti, je odločujoč svet doživljanj. Orientacija notranjega doživetja postane najbolj neposredna oblika iskanja sreče in začne igrati relativno pomembno vlogo pri izgradnji družbe. Doživetje je seveda zelo subjektivno in to povzroča težave v komunikaciji. Želja članov družbe po čim intenzivnejšem doživljanju vpliva na celotni življenjski slog, še

zlasti na oblikovanje prostega časa, in tako nastane lastna industrija doživetij. Možna področja vsakdanjih doživetij bi našli npr. v pokušanju vina, kulturi, avanturističnih potovanjih, nakupovanju, različnih športih in seveda planinskih dejavnostih.

Šport in planinstvo

Šport v svetu, v katerem je vse manj telesne aktivnosti, zadovoljuje elementarno potrebo po gibanju. V ožjem smislu gre za telesno vadbo s poudarkom na rekordih, toda v postmoderni družbi zadnjih desetletij se vzporedno razvija tudi nešportno v športu oziroma šport v prostem času. Pritisk za vrhunskimi dosežki in konkurenca sta nepomembna, pomembno se je ukvarjati s športom zaradi veselja, zdravja, druženja, igranja brez zmagovalca.

Planinstvo je v marsičem zapoznala športna zvrst. Šele v 20. stoletju imamo strokovnjake za doseganje vrhunskih rezultatov, nacionalne trenerje, tekmovanja. Ne glede na te zelo mlade tendence in programe pa že dolgo govorimo o vrhunskih razredih (težavnostnih stopnjah), tekmovanjih med posameznimi planinci (alpinisti) ali celotnimi narodi pri osvajanju osemtisočakov ali pri preseganju rekordov (npr. v klasični severni steni Eigerja). Številni vidiki planinstva torej v splošnem ustrezajo športu: je šport tveganja, je ekološko naravno, vendar tudi obremenjujoče za okolje.

Toda nekatere stvari so drugačne. Manjkajo pravila o uporabi dopinga in formalne prepovedi, ni določil amaterizma, pač pa obstaja stopnja profesionalizma. Alpinistični dosežki se nikoli ne pojavljajo zaradi gledalcev, tudi mediji ne poročajo veliko, če že, le zaradi objavljanja morebitnih nesreč ali posameznih izjemnih primerov. O planinstvu obstajata obsežna znanstveno-strokovna ter leposlovna literatura, čeprav gre zlasti v alpinizmu bolj za ustne predstavitve oziroma predavanja.

Vse to vodi do spoznanja: planinstvo je več kot šport! Seveda tudi druge športne zvrsti pomenijo življenjsko izpolnitev. V družbi, kjer vrednote niso trdne, so posamezniki osvobojeni svojih življenjskih form, toda ta svoboda zahteva osebno iskanje in samopotrjevanje. Po

* Objavljeno v »*Osterreichische Alpenzeitung*« (1878-2005), letnik 1578, december 2004, str. 149. Príspevek je prevedel in priredil Franci Ekar.

vsem tem je jasno, da lahko tudi alpinizem postane življenjski smisel. Ne sme pa to voditi do nasprotja med tezami, da je planinstvo šport, da je več kot šport in da lahko postane več kot šport. Najbolje to razumemo ob razliki med vrhunskimi športniki in ekstremnimi planinci. Nekaj citatov: »Zato najlepše cvetice cvetijo tam, kjer se v boju linijo življenja pretrga dežela smrti« (Oskar Erich Meyer, 1920), »Preseči smrt in se dvigniti v življenje« (Reihard Karl, 1980), »Najprej preživetve nevarnosti izgube v življenju, potem se povrne življenje v svoji lastni evidenci« (Volker Caysa, 2002), »Kdor išče maksimalno tveganje, je neumen in bo kmalu umrl. Kdor išče maksimalno varnost, je navidezno mrtev« (Luis Töchterle).

Če izhajamo iz svobodnega človeka, je lahko razložiti vrhunski šport. Dvigovanje nad meje nevarnosti v alpinizmu je označeno kot nekaj, kar seže nad šport. Reinhold Messner, človek mejnih dejavnosti, ki ga imamo za vrhunskega, ekstremnega, noče, da bi ga imenovali športnik. Mogoče mu šport pomeni premajhen izziv. Ker pa je ekstremni alpinizem tudi vrhunski šport, filozof Volker Caysa Messnerja imenuje nešportni nešportnik. Lahko rečemo, da planinstvo na splošno primerjamo s športom, a na znanstvenem področju je bilo narejene zelo malo. Izjema so le vprašanja tveganja, nesreč in višinske psihologije.

Planinstvo – pomembna stranska stvar

Planinstvo kot šport vključuje hojo in plezanje v gorah oz. skalah in ledu, pri tem pa oblika hoje in teka nista pomembna. Planinstvo je med uživanjem v naravi in zadovoljevanjem psihomotoričnih potreb. Uživanje lahko pomeni tudi merjenje svojih moči v naravi. To dokazuje nenehno pojavljanje novih disciplin, kot je kombinirano plezanje ali dry tooling. Skladno s splošno strukturo športa je treba razlikovati še med športom v prostem času in športom za zdravje ter med običajnim in vrhunskim športom.

Planinstvo pa je soodvisno z mnogimi področji, na primer vzgojo in izobrazbo, zdravjem, umetnostjo, množičnimi mediji, vojsko,

2. julija 2004 so v dunajski mestni hiši slovesno zaznamovali 125-letnico delovanja avstrijskega planinskega kluba (ÖAK), ki že ves čas svojega delovanja ohranja spoštljivost do gora in velikih planinskih ter alpinističnih dejanj. Slovesnost je bila združena z zlatim jubilejem, 50-letnico avstrijske družbe za organizacijo himalajskih odprav (ÖHG). Slovesna skupščina, na katero je bil med drugimi povabljen tudi predsednik PZS, je bila dokaj delavna. Še posebej je bil zanimiv referat Hannesa Strohmejerja o družbenem pomenu planinstva, zato ga posredujemo slovenskim planincem. Tudi mi smo namreč vse bolj na razpotjih, ko nas prehitujejo pragmatičnost, tržna miselnost, interes kapitala in medgeneracijske razlike ter nam vsiljujejo vsebino dela in smeri delovanja. V današnjem času vse bolj izstopa individualizem, v alpinističnem žargonu soliranje. Olimpijske parole »Pomembno je sodelovati ...« se vse bolj nagibajo k temu, da je kljub vsemu največje veselje doseči zmago, medaljo, cilj, vrh, in s tem upravičiti vloženi trud ter se oddolžiti sponzorjem. Čeprav imamo planinci stoletno tradicijo, se iz nje ne učimo najbolj, tako da bi skoraj lahko pritrdili Romanu Prodiu, ki pravi: »Če gledaš v preteklost, ne rešiš ničesar ...« Vendar se s tem ne moremo strinjati, kajti brez korenin in temeljev ni ne sedanjosti ne prihodnosti, še manj pa sadov in plodov. Tudi prostovoljno društveno planinstvo bo moralo biti v evropski alpski navezi prej ali slej primerljivo organizirano. Slovenci pa bomo morali narediti marsikaj, da svoje majhnosti ne bomo prepustili še večjemu drobljenju in s tem slabljenju, pa tudi zmanjševanju vpliva v družbenem prostoru.

Franci Ekar

politiko, pravom, religijo, tehniko, problematiko okolja, gospodarstvom, znanostjo. Francoski sociolog Marcel Mauss je tak pojav imenoval »totalni socialni fenomen«.

V Avstriji sta pohodništvo in planinarjenje za plavanjem in kolesarjenjem najbolj priljubljeni aktivnosti. Leta 1996 je 68 % prebivalstva od petnajstega leta starosti navedlo, da se vsaj občasno ukvarja z eno od omenjenih dejavnosti. Leta 2002 je imela avstrijska planin-

ska zveza 455.312 aktivnih članov. Ljudi vabijo nesporne vrednote, kot sta zdravje in fizično, psihično in socialno zadovoljstvo. Seveda je treba upoštevati, da aktivnosti v gorah povzročijo tudi poškodbe ali obolenja, vendar je zaradi pozitivnih učinkov družba sprejela neizogibno tveganje in možno gospodarsko škodo.

Dve tretjini celotne Avstrije pripadata Alpam. Lepota in relativna ohranjenost narave sta pomemben del podobe dežele. Moderno avstrijsko planinstvo ima bogato tradicijo, med njegovimi dejanji zadnjih dvesto let so bila mnoga pionirska v Alpah ali gorah na splošno. Avstrijci so bili med letoma 1953 in 1960 prvi na vrhu petih od 14 osemtisočakov.

Planinstvo je sicer pomembno, vendar je pri avstrijskem prebivalstvu zunaj planinskih krogov, v okviru športa in zveznih športnih organizacij ter v množičnih medijih samo obrobna panoga, ki po priljubljenosti zaostaja za nogometom, tenisom, avtomobilizmom in seveda alpskim smučanjem. Pri naštevanju športnih idolov se še nikoli niso pojavila imena alpinistov. Skupno, večplastno področje planinstva torej v družbenih okvirjih vedno ostaja, čeprav kot zelo pomembna postranska stvar. Lahko bi rekli: za nekatere od nas, če ne za vse, najpomembnejša postranska stvar na svetu.

Kako naprej s planinstvom?

1. Prepoznavnost planinca še vedno ostaja planinska dejavnost, ki ne sprašuje, zakaj je nastala, čemu služi ... Znana ugotovitev Oskarja Ericha Meyerja iz leta 1913 seže v jedro vrhunskega doživetja v trenutku aktivnosti. »Zaživeti v dejanju« je bilo šele čez desetletja v psihologiji razloženo kot tok zavesti in med drugim zelo upoštevano pri umetnikih, kirurgih in alpinistih. Vsekakor menim, da sreča trenutka ni vse in da se vprašanjem zakaj ali čemu ne moremo izogniti. Kar potrebujemo, je reflektirano in reflektivno planinstvo; zame to pomeni socialno sprejemljivost za partnerja, družino, prijatelje in družbo, ekološko sprejemljivost našega početja sedaj in v prihodnosti in še mnoga druga vprašanja, ki bodo ostala neodgovorjena.
2. Naslednji problem je etika planinca v sedanjosti. O tem še ni bilo sprejetega pravnega, moralnega zakona, zdi pa se, da se etična načela počasi izgublajo. Pozablja se na splošne norme, misli na pretirano prizadevanje za uspeh, preveč je skomercializiranosti. Namesto »delovati, ne da bi te kdo silil« (Wolfgang Klafki), se vse pogosteje pojavlja težnja po uspehih. Leta 2002 je bil v Innsbrucku organiziran mednarodni kongres z naslovom Prihodnost gorskega športa, na katerem naj bi s tirolsko deklaracijo poskusili zapisati zavezujoča etična načela.
3. Alpinizem je svoje izhodišče prevzel v Alpah kot »prizorišču Evrope« (Leslie Stephen, 1871). Švicarski novinar Guido Tonella je po 2. svetovni vojni oblikoval »evropsko navezo« že dolgo pred idejo evropskega združenja. Razvoj se je razmahnil iz Evrope v svet. Planinci smo danes v srečnem položaju kot globalni udeleženci.
4. Avtonomno alpsko združenje smiselno podpira tudi zunanji politični vpliv. Mednarodna zveza alpinističnih združenj UIAA je leta 2002 s svojo »listino vrha« predlagala konkretno sodelovanje z vladami in mednarodnimi organizacijami, s katerim bi učinkoviteje priznavali in pospeševali prispevek za planinstvo, plezanje, trekning in nadaljnji razvoj gorskih območij. Zveza avstrijskih alpskih združenj VAVÖ je istega leta ugotovila, da kljub veliki količini prostovoljnega dela sama ne zmore več financirati sodobne planinske infrastrukture, še posebej zaradi visokih ekoloških kriterijev. Zadeve bi morali rešiti dolgoročno in z javnimi sredstvi zagotoviti znatno finančno podporo.
5. Želja ob koncu: V današnji družbi doživetij je alpinizem za človeka čudovita možnost, ki jo ÖAK in ÖHG ustrezno dopolnjujeta. Za nadaljnji razvoj vrhunskega planinstva želim obema institucijama - jubilentoma ob njuni preteklosti še spoštljivo in lepo prihodnost. ○